

Л. С. Герасименко

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної та авіаційної мовної підготовки
Львівської академії Національного авіаційного університету

С. М. Муравська

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної та авіаційної мовної підготовки
Львівської академії Національного авіаційного університету

І. В. Куліш

старший викладач кафедри професійної та авіаційної мовної підготовки
Львівської академії Національного авіаційного університету

ЕТАПИ ПРОЄКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ В АВІАЦІЙНОМУ ЗВО

Статтю присвячено розкриттю основних етапів успішного проєктування навчального курсу з іноземної мови професійного спрямування в авіаційному ЗВО. Відзначено, що під час розробки курсу викладачі стикаються з викликами щодо задоволення потреб майбутніх роботодавців та формування необхідних компетенцій. Визначено, що для успішної розробки навчального курсу існуючих підручників недостатньо, тому викладач повинен наповнювати курс додатковими матеріалами та завданнями. Зазначено, що основними проблемами під час розробки є відбір та апробація матеріалу.

Для визначення етапів проєктування навчального курсу з іноземної мови професійного спрямування в авіаційному ЗВО було адаптовано модель, розроблену зарубіжними вченими Дж. Батлером, С. Хеслапом, Л. Курт. Ключовими аспектами проєктування курсу за цією моделлю є здатність викладача створювати власні навчальні матеріали, розробка матеріалів з опорою на результат навчання, наявність рефлексії викладача. Особливістю цієї моделі є побудова «від зворотнього» (backward-design model), тобто спочатку викладач визначає результати навчання, які базуються на аналізі потреб студентів, потім складає тестові завдання, а вже потім підбирає підручник або складає власні навчальні матеріали.

У процесі дослідження визначено етапи проєктування навчального курсу з іноземної мови професійного спрямування в авіаційному ЗВО: визначення потреб студентів; визначення цілей та завдань; розробка тестових завдань; використання мови та комунікативних умінь; визначення послідовності; створення навчальних матеріалів; проведення навчального курсу; рефлексія; оцінювання курсу; повторення. У ході дослідження було встановлено, що успішна розробка навчального курсу у більшій мірі сприяє розвитку компетенцій курсантів, необхідних для успішної самореалізації у майбутньому.

Ключові слова: етапи проєктування курсу, навчальний курс, іноземна мова професійного спрямування, авіаційний ЗВО, комунікативна компетентність, професійна підготовка, компетенція, рефлексія.

Постановка проблеми. Викладачі ЗВО стикаються з проблемою вибору стратегії проєктування навчального курсу для дисципліни: з одного боку, необхідно задовільнити потреби майбутніх роботодавців, а з іншого, сформулювати потрібні компетенції. Для розробки навчального курсу з іноземної мови професійного спрямування класичних підручників з масмаркету зазвичай недостатньо, оскільки змістове наповнення та очікувані результати навчання, подані у підручнику, можуть бути недостатніми для майбутньої спеціальності. Викладачі наповнюють курс різними додатковими ресурсами, завданнями, однак, існують проблеми відбору та апробації матеріалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розробки навчальних курсів для ЗВО

не є новою. Окремі вітчизняні дослідження, присвячені пристосуванню викладання дисциплін до дистанційного навчання у зв'язку із пандемією COVID (В. Кухаренко, В. Бондаренко [1], І. Мінтій, С. Шокалюк, С. Литвинова, О. Пінчук [3]), обґрунтуванню технологічних засад проєктування та визначенню компонентів продуктивного дистанційного курсу (А. Кучерявий [2], М. Назар [4]). Зазвичай вітчизняні науковці використовують традиційну модель побудови курсу – від цілепокладання до результату. Дослідження зарубіжних вчених [6] пропонують зосередитися на визначенні потреб студентів та визначенні результатів навчання, які потім є фундаментом для визначення цілей і завдань навчального курсу.

Навчання в авіаційному ЗВО, а особливо викладання дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування», має власну специфіку, яка впливає на визначення програмованих результатів навчання студентів. Однак, проблема визначення основних етапів проектування навчального курсу з іноземної мови професійного спрямування в авіаційному ЗВО досі не була предметом спеціального дослідження.

Мета статті – характеристика основних етапів проектування навчального курсу з іноземної мови професійного спрямування в авіаційному ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Для побудови курсу вважаємо доцільним використовувати модель, розроблену зарубіжними вченими Дж. Батлером, С. Хеслапом, Л. Курт (G. Butler, S. Heslop, L. Kurth) [6], яка складається з 10 етапів (кроків). Ключовими аспектами проектування курсу за цією моделлю є здатність викладача створювати власні навчальні матеріали, розробка матеріалів з опорою на результат навчання, наявність рефлексії викладача.

Викладач є тим елементом, який з'єднує аудиторію з підручником, лише він розуміє, що в навчальному матеріалі працює в даній групі студентів, а що треба вдосконалювати. Саме тому навчальні ресурси, підібрані викладачем, мають потенціал досягання максимальної відповідності потребам студентів. До того ж, якщо матеріали розробляє викладач, вони можуть бути з легкістю адаптовані під цілі конкретного ЗВО. Завдяки проектуванню курсів викладачами реалізується діалог між студентами, адміністрацією ЗВО, стейкхолдерами та науково-педагогічним персоналом, що особливо актуально, зважаючи на вимоги до акредитації спеціальностей.

Важливим моментом є відхід від традиційної моделі побудови курсу, коли викладач обирає підручник, визначає результати навчання та складає робочу програму. На заміну цій моделі приходиться модель побудови «від зворотнього» (backward-design model), тобто спочатку викладач визначає результати навчання, які базуються на аналізі потреб студентів, потім складає тестові завдання, а вже потім підбирає підручник або складає власні навчальні матеріали.

Рефлексія навчального курсу допомагає вдосконалювати його, тому повинна бути заключним елементом у процесі його проектування. Ми переконані, що навчальний курс не є завершеною роботою, а є процесом постійної оцінки та перегляду матеріалу.

Звернемося до опису 10 етапів (кроків) проектування навчального курсу іноземної мови, адаптованих до контексту авіаційного ЗВО.

На першому етапі «*Визначення потреб студентів*» здійснюється аналіз потреб студентів у відповідності з принципами моделі побудови курсу «від зворотнього» (backward-design model). Для цього етапу можна використовувати різно-

манітність методів, серед яких можна виділити опитувальники та інтерв'ю. Ключовими факторами успішного аналізу є орієнтація на студента, прив'язка до реальності, повторюваність та пріоритетність. Початковий етап аналізу потреб можна проводити за допомогою мозкового штурму на зборах факультету або інших заходах. Наступний список потреб студента базується на 2 основних факторах: 1) спостереження викладача за поведінкою в аудиторії; 2) зворотній зв'язок від студентів у процесі неформальних розмов з викладачами. Створений список потреб повинен бути доступний для всіх викладачів.

В авіаційному ЗВО одним з програмних результатів навчання (ПРН) є «вільно презентувати та обговорювати результати досліджень та інновацій, інші питання професійної діяльності державною мовою та англійською або однією з мов країн Європейського Союзу в усній та письмовій формах» [5, с. 8]. Тематика професійних питань визначена в документі ICAO 9835 (Додаток Aviation English) [7]. Можливим прикладом як працює цей етап є використання завдання за тематикою пройденного матеріалу, щоб побачити які прогалини існують у студентів та наповнити їх потрібним контентом для вдосконалення курсу.

Наступним етапом є «*Визначення цілей та завдань*», який базується на потребах студента. Загальноприйнятим є постановка цілей, які є ширшими від завдань. У той час як завдання розділяють цілі на твердження, яким можна навчити та навчитися та які можна виміряти. Якщо студенти виконають всі завдання, вони досягнуть поставлених цілей. Наприклад, одна з цілей навчального курсу з авіаційної англійської може бути сформульована як: використання відповідних комунікативних стратегій, щоб зрозуміти основні передачі диспетчер-пілот. Цю ціль можна розбити на окремі завдання: 1) сформувати вміння спонукання до дії; 2) сформувати вміння обміну інформацією; 3) сформувати взаємодії у підтриманні адекватних взаємин між пілотом і диспетчером; 4) сформувати вміння ефективного управління діалогом.

Третім етапом є «*Розробка тестових завдань*», який полягає у створенні мовного завдання для оцінки рівня виконання його студентами у відповідності до завдань та мети навчального курсу. К. Венден Бренден стверджує, що навчання на основі завдань (task-based learning) на відміну від примушування студентів вивчати мову та трансформувати їхнє навчання на спонтанне використання мови дає студентам можливість «наблизитися та моделювати всі види завдань, які вони повинні виконувати за межами аудиторії та вивчити відповідні форми мови, намагаючись зрозуміти та продукувати мову, яку ці комунікативні завдання містять» [8, с. 134]. Включаючи всі аспекти тестування, тестове завдання буде обмежене наявними ресурсами. Чернетка з тестовими матеріалами, включаючи короткий опис, може бути створена

на цьому етапі, а потім до неї можна повернутися знову на етапі створення матеріалів. Завдання не повинні бути обмежені усним розмовним тестом у стінах аудиторії. Альтернативні оцінювання у формі проекту або презентації також можливі.

У випадку авіаційної англійської мови тестове завдання для студентів може мати форму діалогу між диспетчером та пілотом щодо аварійної ситуації відмови двигуна. У цьому завданні реалізуються усі зазначені вище комунікативні стратегії.

На наступному етапі «*Використання мови та комунікативних умінь*» одна група викладачів виконує тестові завдання, у той час як інші викладачі занотують зрозумілі мовні конструкції та соціолінгвістичні навички, необхідні для виконання завдання. За нашою рекомендацією, викладачі, які проводять тестування та займаються його розробкою, мають бути різними, аби виявити неочікувані проблеми у побудові тесту (та можливо у навчальному матеріалі) до того, як буде створено увесь навчальний курс. Згодом, викладачі, які займаються розробкою навчальних матеріалів, можуть потім використати відповіді для визначення мовних конструкцій та навичок, яким треба навчати під час роботи над курсом. Список потім модифікується в залежності від користі для студентів та доступного часу на інструкції.

У випадку виконання тестового завдання з авіаційної англійської мови, викладачі одразу визначають граматичні структури побудови речень, лексичні одиниці, фрази-кліше для побудови діалогу. З точки зору виконання рольових ігор викладачами обираються мовні конструкції, які вважаються найбільш корисними.

Наступний етап «*Визначення послідовності*» полягає в тому, аби розмістити обрані мовні конструкції та уміння у певну послідовність. Як тільки порядок визначено, створюється певна кількість менших за обсягом завдань для досягнення першочергової цілі курсу. Викладачі повинні зважати на обсяг часу, який доступний для навчання. Якщо станеться так, що занадто багато або мало мовних конструкцій було обрано, викладачі можуть відвідати Етап 4 для зміни вибору мовних конструкцій, Етап 3 для модифікації тестового завдання або навіть Етап 2 для внесення модифікацій до завдань курсу.

На наступному етапі «*Створення навчальних матеріалів*» викладачі використовують завдання курсу для створення різних видів діяльності на практичних заняттях, самостійної роботи та підсумкового контролю для розвитку мовних конструкцій та умінь для оволодіння під час вивчення навчального курсу. Як тільки матеріали створені, вони розміщуються у логічному порядку для кожного заняття, і тоді створюються плани для кожного заняття. На цьому етапі процесу ми вважаємо за корисне зустрічатися, ділитися ідеями та отримувати зворотній зв'язок від колег стосовно матеріалів у розробці. Обмін матеріалами відбу-

вається під час особистих зустрічей або через електронну пошту. Важливо створити приклад навчальних матеріалів для правильного оформлення та швидкої редакції згодом.

Наступний етап «*Проведення навчального курсу*» включає саме навчання. Викладачі проводять заняття, і в той же час роблять нотатки стосовно реакції студентів, поведінки та їхньої роботи у відповідності до завдань кожного заняття та загальної цілі курсу. Викладачі можуть експериментувати протягом занять та вносити свої корективи. Ці модифікації можна вносити до майбутніх планів занять.

Етап «*Рефлексія*» використовується, аби зрозуміти конкретний досвід викладання навчального курсу. Виконуючи інструкції, викладачі повертаються до своїх нотаток та здійснюють рефлексивне спостереження, яке базується на їхньому власному досвіді. Ми рекомендуємо викладачам відкласти інтерпретацію і спочатку висловити їхні спостереження того, що вони бачили, чули та відчували у процесі інструктування. Оскільки ми рекомендуємо, аби рефлексія відбувалася протягом всього процесу, це дуже важливо після виконання завдань студентами повернутися та розглянути навчальний курс як цілісну одиницю.

На етапі «*Оцінювання курсу*» викладачі не лише розмірковують над курсом, але й оцінюють його та вносять пропозиції для наступного раунду внесення поправок. Дуже важливо розділяти спостереження та аналіз з інтерпретацією, аби уникнути швидких висновків щодо успішного вивчення навчального курсу. Після рефлексивного спостереження відбувається концептуалізація та переосмислення курсу завдяки отриманому досвіду. Викладачам рекомендовано завжди мати на увазі потреби студентів під час оцінювання ефективності навчального курсу. Крім того, як частину процесу оцінювання, можна використати зворотній зв'язок від студентів шляхом конфіденційних онлайн опитувань та розмов між викладачами та студентами. Студенти мають засвідчити, що навчальний курс задовольнив їхню потребу.

Останній етап «*Повторення*» полягає у поверненні до першого етапу, при цьому підтверджується циклічна природа десятикрокового процесу. Активне експериментування слідує за концептуалізацією і є етапом, коли викладач готується зануритися у досвід знову шляхом створення стратегій, які співпадають з цілями навчання, наповнення курсу та формою досвіду. На цьому етапі викладачі зустрічаються для обговорення змін та формулювання стратегій, як найкраще повторити та покращити навчальний курс. Наша рекомендація полягає в тому, аби викладачі знову обговорили зворотній зв'язок та змінили ті аспекти, які потребують внесення коректив протягом наданого часу. Ми рекомендували б викладачам вносити корективи за принципом «якщо це не розбілося, не потрібно його лагодити». Це означає, що не кожен аспект розділу потребуватиме змін.

Для викладачів є важливим здійснити пріоритетність змін, аби ці зміни відбулися протягом реалістичних часових обмежень. У кінці вивчення курсу рекомендовано провести зустріч-рефлексію, де завдання мають бути розподілені між викладачами. Різні викладачі беруть різні аспекти для повторення та залишаються на зв'язку. До початку семестру всі змінені матеріали збираються призначеною особою, аби переконатися, що все у повному порядку та матеріали були повністю готові для наступного навчального циклу.

Висновки і пропозиції. Етапи проектування навчального курсу є надзвичайно важливими для забезпечення ефективності освітнього процесу. Моделювання за зворотним принципом дозволяє зосередитися на результатах навчання та максимально забезпечити формування потрібних компетенцій. У процесі побудови курсу провідну роль відіграє співпраця між викладачем та його колегами, а також між викладачем та студентами. Серед недоліків, які варто зауважити, є висока трудомісткість та постійне вдосконалення. Неможливо створити курс, який буде ефективним впродовж десятиліть, він завжди знаходиться в активній фазі розвитку, потребує внесення змін та доповнень. Саме за такої умови ЗВО може гарантувати студентам оволодіння компетенціями для успішної самореалізації у майбутній професії.

Список використаної літератури:

1. Кухаренко В.М., Бондаренко В.В. Екстремне дистанційне навчання в Україні: Монографія. Харків: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.
2. Кучерявий А. О. Технологічні засади проектування курсів дистанційного навчання. *Новітні комп'ютерні технології*. Кривий Ріг : Видавничий центр Криворізького національного університету, 2019. Том XVII: спецвипуск «Хмарні технології в освіті». С. 104-108.
3. Мінтій І. С., Шокалюк С. В., Литвинова С. Г., Пінчук О. П. Проектування електронних навчальних курсів на основі типового Moodle-курсу університету. *Вісник післядипломної освіти. «Серія «Педагогічні науки»*. Київ, 2020. Випуск 14 (43). С. 66–84.
4. Назар М. М. Компоненти продуктивного дистанційного навчального курсу *Новітні комп'ютерні технології*. Кривий Ріг : Видавничий центр Криворізького національного університету, 2019. Том XVII: спецвипуск «Хмарні технології в освіті». С. 114-128.
5. Стандарт вищої освіти магістра за спеціальністю 272 «Авіаційний транспорт» галузі знань 27 «Транспорт» затверджено та введено в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 05.01.2021 р. № 16. https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha_osvita/2022/Standarty.Vyshchoyi.Osvity/Zatverdzeni.Standarty/01311/272-Aviats.transp-mah.31.01.22.pdf
6. Butler G., Heslop S., & Kurth L. A Ten-Step Process for Developing Teaching Units. *English Teaching Forum*. 2015, 53(2). P. 1-12.
7. ICAO Doc 9835. Manual on the Implementation of ICAO, Language Proficiency Requirements, Montréal, Quebec. Canada, 2010. Retrieved from: <https://skybrary.aero/bookshelf/books/2497.pdf>
8. Van den Branden K. Task-based language education. In *The Cambridge guide to pedagogy and practice in second language teaching*, ed. A. Burns and J. C. Richards. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. P. 132–139.

Herasymenko L., Muravska S., Kulish I. The steps in designing English for Specific Purposes educational course in an aviation higher educational establishment

The article deals with the disclosure of the main steps of successful educational course development in English for Specific Purposes in an aviation higher educational establishment. It is noted that in the process of the educational course development the teachers come across certain difficulties as the course should be developed in such a way that is to satisfy the needs of future employers, on the one hand, and develop the necessary competences, on the other hand. It is determined that for successful educational course development the number of existing books is not enough, that's why, the teacher is obliged to use additional materials and tasks, but there is a problem of material selection and approbation.

For the educational course development we have adapted the model designed by foreign researchers G. Butler, S. Heslop, L. Kurth. The key aspects of the educational course development according to this model are the teacher's ability to create his/her own educational materials, developing the materials based on the results of studying, the teacher's reflection. The peculiarity of this model is that it is a backward-design model, that is to say that the teacher firstly defines the results of studying which are based on students' needs analysis, then makes tests and only then chooses a manual or makes his/her own teaching materials.

In the process of research, it was found out that this model consists of 10 steps: identifying students' needs; identifying goals and objectives; developing test tasks; applying language and skills; identifying sequence; materials development; teaching; reflection; the educational course evaluation; revisions. In the process of research, it has been discovered that successful course development contributes a lot into cadets' competences development necessary for successful self-realization in the future.

Key words: steps in course development, educational course, English for Specific Purposes, aviation higher educational establishment, communicative competence, professional training, competence, reflection.